

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมชนบท (Rural Community) ส่วนใหญ่เป็นสังคมหรือชุมชนที่อยู่นอกเมืองออกไป ประเทศไทยมีประชากรที่อยู่ในสังคมชนบทถึงร้อยละ 80 ของประชากรทั้งหมด ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไร่ ชาวนา ดำเนินชีวิตอย่างง่าย ๆ โดยยึดขนบธรรมเนียม ประเพณี และการดำเนินชีวิตแบบเก่าที่ตกทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษประกอบอาชีพหารายได้แต่พอยังชีพ * โดยขาดการใช้เทคนิคและเทคโนโลยี หรือวิทยาการแผนใหม่ในการปรับปรุงงานอาชีพของตน (ปาพจน์ โสภณ 2525: 2) ชุมชนในชนบทมักจะตั้งหมู่บ้านอยู่รวมกันหลาย ๆ ครอบครัวตามกลุ่มอาชีพ เช่น อาชีพทำนา ทำไร่ ทำสวน ทำประมง เป็นต้น ผู้คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่มักจะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเหมือนญาติสนิท เพราะมีความจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งในด้านการงาน ส่วนตัว และงานส่วนรวมของหมู่บ้าน วัด หรือสถาบันทางศาสนาเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของทุกคนในชุมชน รายได้ส่วนใหญ่ได้มาจากการขายผลผลิตทางการเกษตร นอกจากนี้ชาวชนบทยังทำงานอื่น ๆ ที่จำเป็นแก่การครองชีพได้อีกด้วย เช่น การจักสานภาชนะ เครื่องใช้ในครัวเรือน การทอดแหหาปลา ทำสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ สังคมชนบทจึงเป็นสังคมแบบดั้งเดิมที่พึ่งตนเองแทบทุกด้าน แต่เท่าที่ปรากฏปัจจุบันชาวชนบทยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้อย่างดี ต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ ได้แก่

1. ปัญหาเกี่ยวกับที่ทำกิน เกษตรกรจำนวนมากไม่มีที่ดินทำกินของตนเองต้องเช่าคนอื่นทำโดยเสียดอกเบี้ยสูง
2. ที่ดินทำการเกษตรต่อครัวเรือนมีขนาดเล็กลง คุณภาพของดินเสื่อมโทรมทำให้ผลผลิตต่ำ รายได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว ทำให้มีการบุกรุกทำลายป่าเพื่อแสวงหาที่ทำกินเพิ่มเติม เป็นการทำลายสภาพแวดล้อมทำความสูญเสียให้แก่เศรษฐกิจส่วนรวมของชาติ
3. ปัญหาการขาดแคลนน้ำสำหรับการเพาะปลูกและการบริโภค

4. ขาดแหล่งเงินกู้และเครดิตที่จะนำเงินมาลงทุน
5. การคมนาคมยังไม่เจริญทั่วถึง
6. ปัญหาในด้านการจำหน่ายผลผลิต ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง
ประชาชนไม่มีความรู้ทางการตลาด
7. ความแห้งแล้งและอดอยากทำให้ประชาชนในชนบทจำนวนมากละทิ้งอาชีพเดิม
อพยพเข้ามาหางานทำในเมืองใหญ่ ๆ ทำให้เกิดปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมา
8. ปัญหาอัตราการเกิดสูง เพราะขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผน
ครอบครัว
9. ด้านการเมือง ประชาชนบางกลุ่มยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ
ปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ไม่เข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน
10. ด้านการศึกษา เด็ก ๆ ได้รับความศึกษาจากโรงเรียนประจำหมู่บ้าน
เมื่อจบชั้นประถมศึกษาแล้ว เด็กส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 70 จะออกไปประกอบอาชีพ
แล้วประชาชนในชนบทมีการศึกษาน้อย และความรู้ที่ได้รับจากโรงเรียนก็ไม่เป็นประโยชน์
แก่การที่จะนำไปปรับปรุงการอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น
11. ด้านวัฒนธรรม ชาวชนบทมีความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอย่าง
เคร่งครัด แต่ในปัจจุบันการคมนาคมติดต่อถึงกันสะดวกขึ้น สื่อมวลชนต่าง ๆ ได้รับความ
เผยแพร่มากขึ้น ทำให้วัฒนธรรมต่างชาติแทรกซึมเข้าไปในท้องถิ่นต่าง ๆ มากขึ้น
12. ด้านอนามัยและสุขภาพของประชาชน ประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทมีสุขภาพ
ไม่สมบูรณ์แข็งแรงทำให้การประกอบอาชีพไม่ได้ผลเต็มที่ ทำความเสียหายให้แก่เศรษฐกิจ
หลายด้าน

สุรชัย ยิ้มเกิด (2522: 75-79) ได้แบ่งปัญหาต่าง ๆ ของชาวชนบท
ชนชั้นประเภทใหญ่ ๆ 4 ประการ คือ

1. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ
2. ปัญหาด้านการเมือง
3. ปัญหาด้านการศึกษา
4. ปัญหาด้านสุขภาพและอนามัย

ชุมชนชนบทจึง เป็นชุมชนที่กำลังประสบปัญหาต่าง ๆ ทั้งทาง เศรษฐกิจสังคม และทางการเมือง ปัญหาเหล่านี้ เป็นอุปสรรคอันสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาชนบท (คุรุปริทัศน์ 2524: 15) เนื่องจากสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชนบทมีปัญหามากมาย จากรายงานของสถาบันวิจัยโภชนาการมหาวิทยาลัยมหิดลรายงานเอาไว้ว่า เด็กไทยอายุต่ำกว่า 5 ขวบขาดสารอาหารที่สำคัญระยะเริ่มต้น ระยะปานกลาง และระยะรุนแรง อีก 2 ล้าน 2 แสนคน (คุรุปริทัศน์ 2524: 20) ประชากรส่วนใหญ่โดยเฉพาะเด็กในชนบทเป็นโรคขาดอาหารประมาณ 70 % อันเนื่องจากการไม่รู้จักรับประทานโภชนาการ (ประทวน อิศรพงศ์ 2526: 30-33) จากสถิติอันนี้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพในชนบทที่ยังต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ และความหวังของการพัฒนาส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับวิทยาลัยครู ซึ่งเป็นสถาบันทางการศึกษาและเป็นสถาบันทางสังคมที่ตั้งอยู่ในชุมชน ทั้งสถาบันการศึกษาและชุมชนมีจุดหมายเดียวกันคือ พัฒนาคนให้เป็นคนดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข สถาบันการศึกษาและชุมชนต่างก็มีความสำคัญและมีผลประโยชน์เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันตลอดมา ฉะนั้น บุคลากรซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันการศึกษา จึงต้องมีบทบาทและหน้าที่ในการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน (พยนต์ เข็มลำอ่างค์ 2528: 58) ซึ่งเป็นหน้าที่ตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2527 (ราชกิจจานุเบกษา 2527) ได้กำหนดให้วิทยาลัยครูเป็นสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น มีหน้าที่หลัก 5 ประการ คือ

1. ให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ ตามความต้องการของท้องถิ่น และผลิตครูถึงระดับปริญญาตรี
2. ทำการวิจัย
3. ส่งเสริมวิถึฐานะของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา
4. ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
5. ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม

เมื่อพิจารณาถึงหน้าที่ทั้ง 5 ประการของวิทยาลัยครูดังกล่าวแล้วจะเห็นว่า หน้าที่ประการที่ห้าคือ การบริการทางวิชาการแก่สังคมหรือชุมชนนั้น นับเป็นภารกิจสำคัญยิ่ง เพราะสถาบันอุดมศึกษาควรทำหน้าที่รับใช้ชุมชนหรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การบำเพ็ญประโยชน์โดยตรงให้กับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่ชุมชน ทึมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาตั้งอยู่ (ทบวงมหาวิทยาลัย 2525: 85)

การที่จะหวังให้ประเทศไทยชาติมีความเจริญก้าวหน้าและประชาชนภายในชาติ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้น จำเป็นจะต้องจัดการศึกษาให้คนส่วนใหญ่ของประเทศซึ่งเป็นชาวชนบท ได้พัฒนาตัวเองให้รู้จักแก้ปัญหาของตนเอง และช่วยตนเองได้ สถาบันการศึกษาที่จะเป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยเหลือสังคมชนบทก็คือ สถาบันฝึกหัดครู (ติลล นุญ เรืองรอด 2519: 13) ซึ่งมีอยู่ 36 แห่งในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ นโยบายของกรมการฝึกหัดครูมุ่งว่าวิทยาลัยครูแห่งหนึ่ง ควรรับผิดชอบในการฝึกอบรมครูประจำการ และผลิตครูใหม่ให้กับสองจังหวัดได้ วิทยาลัยครูทั้ง 36 แห่งนี้ล้วนเป็นสถาบันอุดมศึกษา คือ เปิดสอนถึงระดับปริญญาตรีทั้งสิ้น จึงนับได้ว่าวิทยาลัยครู เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ใกล้ชีวิตชนบทมากที่สุด (จิตรกร ตั้งเกษมสุข 2524: 20) และในปัจจุบันทั้งหน่วยงานของรัฐบาล และเอกชน ได้เล็งเห็นความสำคัญของประชาชนในชนบทมากขึ้น ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทประสบกับปัญหาความยากจน สุขภาพอนามัยไม่ดี และความไม่รู้ การขจัดปัญหาดังกล่าวจะต้องมุ่งแก้ไขพร้อมกันทุกด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม อนามัย และการศึกษา (อุษา พงศ์พิสุทธา 2526: 27-29) ฉะนั้นหน้าที่ในการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนนั้นจึงมีความสำคัญ ซึ่งจะต้องทำควบคู่ไปกับหน้าที่ด้านอื่น ๆ แต่ก็มีปัญหาว่าการให้บริการโดยไม่ทราบความต้องการของชุมชน อาจทำให้เกิดความล้มเหลวได้จะต้องมีการศึกษาถึงความต้องการของชุมชนเสียก่อนจึงจะสามารถวางนโยบายและดำเนินการให้บริการสังคมได้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ (วิทยาลัยครูมหาสารคาม 2519)

นอกจากวิทยาลัยครูแล้วหน่วยงานอีกหน่วยงานหนึ่งซึ่ง เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนา ก็คือ สภาตำบล เพราะเป็นผู้เสนอแนะให้ทางราชการทราบว่า ในเขตท้องถิ่นที่สภาตำบล ตั้งอยู่นั้น ประชาชนมีความต้องการให้พัฒนาอะไร หรือมีความต้องการอย่างไร

การจะศึกษาเฉพาะความต้องการของประชาชนนั้น อาจทำให้ผลการวิจัยที่ได้ไม่สมบูรณ์เพียงพอ ผู้วิจัยจึงศึกษาจากกรรมการสภาตำบลอีกกลุ่มหนึ่ง เพราะสภาตำบลเป็นหน่วยการปกครองระดับพื้นฐานของการปกครองส่วนภูมิภาค และสภาตำบลถูกกำหนดให้เป็นกลไกที่สำคัญในการบริหารการพัฒนาชนบท และมีการยอมรับแล้วว่าปัญหาที่เป็นพื้นฐานระยะยาว และสำคัญยิ่งยวดต่อการพัฒนาประเทศก็คือ ปัญหาชนบท ดังนั้นบทบาทของสภาตำบลในปัจจุบัน จึงได้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปกครองท้องถิ่นในฐานะ เป็นตัวแทนของราษฎรใน

การดำเนินงานด้านการปกครองและการพัฒนาอย่างแท้จริง (จิตรรา พรหมสุติมา 2528 : บทคัดย่อ)

ฉะนั้นผู้วิจัยจึง เห็น ความสำคัญของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มนี้คือ ประชาชนในชุมชน และกรรมการสภาตำบล เพราะการพัฒนาชุมชนนั้น หน่วยงานของรัฐบาลมักจะมอบหมายให้ สภาตำบล เป็นผู้รับ โครงการและ เสนอความต้องการ ซึ่งความต้องการของสภาตำบลกับ ประชาชนนั้นอาจไม่สอดคล้องกัน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา เรื่องความต้องการรับบริการทาง วิชาการของชุมชนจากสภวิทยาลัยอีสาน-ใต้ ตามการรับรู้ของประชาชนและกรรมการสภาตำบล การวิจัยครั้งนี้จะ เป็นประโยชน์แก่สภวิทยาลัยอีสาน-ใต้ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อวาง เป็นนโยบายและแนวปฏิบัติในการบริการทางวิชาการแก่ชุมชน ให้สอดคล้องกับความต้องการ ของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการของชุมชนในการรับบริการทาง วิชาการจาก สภวิทยาลัย อีสาน-ใต้ ตามการรับรู้ของประชาชนและกรรมการสภาตำบล
2. เพื่อ เปรียบ เทียบความต้องการของชุมชนในการรับบริการทางวิชาการจาก สภวิทยาลัยอีสาน-ใต้ ตาม การรับรู้ของประชาชนและกรรมการสภาตำบล

ขอบ เขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาและ เปรียบ เทียบความต้องการของชุมชนในการรับบริการ ทางวิชาการจากสภวิทยาลัยอีสาน-ใต้ ตามการรับรู้ของประชาชนและกรรมการสภาตำบล ใน 4 จังหวัด คือ จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และอุบลราชธานี
2. ความต้องการรับบริการทางวิชาการ คือ การรับบริการทางด้านความรู้ใน เรื่องต่อไปนี้

- 2.1 บริการความรู้ด้านการศึกษา
- 2.2 บริการความรู้ด้านการพัฒนา เศรษฐกิจและอาชีพ

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 2.3 บริการความรู้ด้านการอนามัยและชีวิตครอบครัว
- 2.4 บริการความรู้ด้านการพัฒนาชุมชนและร่วมกิจกรรมชุมชน
- 2.5 บริการความรู้ด้านกฎหมายและการปกครอง
- 2.6 บริการความรู้ด้านการรักษาและถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม

ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้วิจัยถือว่าผู้ตอบแบบสอบถามคือ ประชาชน และกรรมการสภาตำบล ที่มีภูมิลำเนา อยู่ในจังหวัด นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และอุบลราชธานี ปี 2530 ให้คำตอบที่เชื่อถือได้และตรงกับความ เป็นจริง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความต้องการของชุมชน หมายถึง ความประสงค์ของประชาชนในการรับบริการ ทางวิชาการ

ประชาชน หมายถึง หัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนของครอบครัวในจังหวัด นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และอุบลราชธานี ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง หัวหน้าครอบครัว หรือตัวแทนของครอบครัวในตำบลเดียวกับกรรมการสภาตำบลที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง

กรรมการสภาตำบล หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ครู- ประถมศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิในจังหวัด นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และอุบลราชธานี ซึ่งอยู่ในตำแหน่งประธาน กรรมการ เลขานุการ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของสภาตำบลนั้น ๆ

บริการทางวิชาการ หมายถึง กิจกรรมที่สภวิทยาลัยอีสาน-ใต้ จัดขึ้นเพื่อ บริการแก่ประชาชน เป็นการศึกษาจากระบบ เช่น การสอน การฝึกอบรม หลักสูตร พิเศษ การอภิปราย และสัมมนา การสาธิต และการให้คำแนะนำทางวิชาการ และการ ดำเนินงานภาคปฏิบัติในชุมชน มีทั้งหมด 6 ด้าน ดังนี้

ด้านการศึกษา หมายถึง การให้ความรู้ทางวิชาการแก่บุคคลในชุมชน เช่น การสอน หรือการบรรยายในชุมชน การเผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชน เป็นต้น

ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและอาชีพ หมายถึง การให้ความรู้หรือปฏิบัติงานอันมีผล
ให้บุคคลในชุมชนมีฐานะทาง เศรษฐกิจหรือรายได้ อันเกิดจากการประกอบอาชีพดีขึ้น เช่น
การให้ความรู้และสาธิตการทำนุ้ย การ เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

ด้านอนามัยและชีวิตครอบครัว หมายถึง การให้ความรู้หรือปฏิบัติงานอันมีผลให้
บุคคลในชุมชนมีสุขภาพอนามัยดีขึ้น เช่น ให้ความรู้ เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว การ
บริโภคอาหาร การรักษาสุขภาพ เป็นต้น

ด้านการพัฒนาชุมชนและร่วมกิจกรรมชุมชน หมายถึง การให้ความรู้หรือปฏิบัติงาน
อันเป็นผลให้บุคคลและชุมชน เกิดความเจริญขึ้น เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำ การสร้างประปา
ขนาดเล็ก เป็นต้น

ด้านกฎหมายและการปกครอง หมายถึง การให้ความรู้หรือปฏิบัติงานอันเป็นผล
ให้บุคคลในชุมชนมีความรู้ทางกฎหมาย และการปกครองเพิ่มขึ้น เช่น การให้ความรู้ เกี่ยว
กับการติดต่อหน่วยราชการต่าง ๆ การใช้สิทธิออกเสียง เลือกตั้งผู้แทนราษฎร ข้อกฎหมายที่
จำเป็นและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เป็นต้น

ด้านการรักษาและถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม หมายถึง การให้ความรู้หรือปฏิบัติงาน
อันเป็นผลให้บุคคลในชุมชนมีความรู้และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เช่น การส่งเสริมประเพณี
ท้องถิ่น การฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นต้น

มหาวิทยาลัยอีสาน-ใต้ หมายถึง กลุ่มวิทยาลัยครุนครราชสีมา วิทยาลัยครูบุรีรัมย์
วิทยาลัยครูสุรินทร์ และวิทยาลัยครูอุบลราชธานี ซึ่งแบ่งตามข้อบังคับของสภาการฝึกหัดครู
ว่าด้วยกลุ่มวิทยาลัยครู พ.ศ. 2528

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ช่วยให้ผู้บริหารและอาจารย์มหาวิทยาลัยอีสาน-ใต้ ได้ทราบความต้องการรับ
บริการทางวิชาการของชุมชนในท้องถิ่น เพื่อนำมาวางนโยบายและแผนงานบริการทางวิชาการ
แก่ชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

2. ได้ข้อมูลในการปรับปรุงงานด้านบริการชุมชนให้มีประสิทธิภาพ
3. เพื่อเป็นแนวทางให้มหาวิทยาลัย และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย